

Leseforståelse og læringsstrategier

*Faglig lesing fra lærer til elev
i den andre leseopplæringen*

Vigdis Refsahl

Bredtvet kompetansesenter

Lesing

Avkode

Forstå

Indre holdepunkter	Ytre holdepunkter	Språk og struktur	Bevisste leseprosesser
Fonologisk Bokstavlyder Vokaler Stavelser Sammensatte grafemer	Tema og sammenheng	Ord og begreper Endelser og bøyingsform Setninger og tekstbånd	Planlegge Forkunnskaper Utdype , berike og visualisere * Stille spørsmål * Forutsi * Oppklare
Ortografisk : Ordeler med mening Ikke-lydrette skrivemåter Forstavelser og endelser.	Setningen Bilder eller situasjonen	Sjanger og tekststruktur Litterære virkemidler Strukturelle Virkemidler Pedagogiske virkemidler	* Oppsummere Trekke slutninger om implisitt tekstinhold. Organisere Nøkkelord og sammendrag Vurdere , bruke og tenke videre selv

Lese om igjen, lese videre, lære ord, sjekke

Vigdis Refsahl 08, etter Skaathun, Palinscar og Brown,

Hva kan være vanskelig?

Å lese ordene riktig

Mestre norske språklyder og lyderingsteknikk på nye ord

Bruke stavelseslesing på lange ord

Gjenkjenne sammensatte ord

Gjenkjenne forstavelser og endelser i ord

Å forstå språket

Forstå ordene og begrepene i teksten

Forstå grammatikken

Forstå setninger og tekstbånd

Forstå metaforer og språklige virkemidler

Sikker
lesing

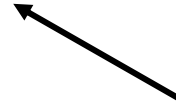
Å ha god flyt (tempo og tonefall)

Gjenkjenne ordene raskt og sikkert

Forstå setninger og legge merke til komma og punktum

Forstå tekstinnhold (å tenke mens man leser)

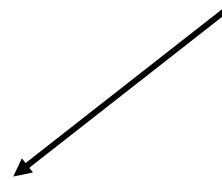
- Bruke egne erfaringer og forkunnskaper
- Ha overblikk over tekstens strukturer
- Visualisere og forestille seg tekstinnhold
- Stille spørsmål og tenke framover i teksten
- Trekke slutninger om implisitt innhold

Smart
lesing

Overvåke egen lesing (å kunne stoppe opp?)

- Følge med på egen forståelse
- Lese noe om igjen – korrigere feil
- Lese videre – stille nye spørsmål
- Lære nye ord når det trengs

Lære seg skolefag

- Tenke igjennom hva man skal lære
- Organisere forkunnskaper og ny informasjon før under og etter lesing
- Mestre ulike skjemaer og strukturer for å ordne kunnskap
- Bruke nøkkelord og skrive sammendrag

Fig 3. Vigdis Refsahl, 2009

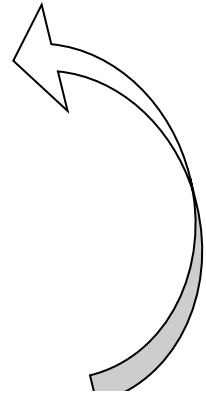
Leseforståelse

1. Finne fakta fra ulike type tekster og kilder:

Forstå språket og tekstens strukturer

Skumlese, søkelese eller lese grundig

Organisere og bruke informasjonen

2. Tolke og forstå

innholdet:

Bruke egne erfaringer og forkunnskaper ("Skjemaer")

Leve seg inn i, forestille seg eller visualisere innholdet

Tenke ut og integrere innhold som ikke er skrevet direkte (implisitt innhold)

("Lese mellom linjene")

Forklare innholdet på en selvstendig måte

("Bruke egne ord")

Sammenligne egen tolkning med andres tolkninger

3. Vurdere og tenke

kritisk om teksten:

Formulere egne meninger om det som står i teksten

Vurdere forfatterens mening og budskap

Vurdere forfatterens bruk av virkemidler

Sammenligne teksten med en annen lignende tekst eller kilde

Vurdere egen bruk av teksten

Lesemåte

Skumlese

Krever automatisert avkoding i forhold til tekstens lesbarhet, samt en bevisst holdning til hvorfor man skal lese raskt igjennom teksten.

Grundig lesing

Styrkes av bevissthet om leseformål og valgt Tilnæringsmåte, samt strategier for tekstmestring, forståelse og læring, når det er aktuelt.

Søkelesing

Krever kunnskap om relevante ord som angir det man er ute etter, kombinert med skumlesing og grundig lesing etter behov. Leseformålet er klart.

Tilnærming til tekst

Leseformål og tekstens struktur angir bestemte måter å tenke på under lesing

- ✓ Oppleve, bruke eller lære?
- ✓ Beskrive eller definere (Analysere)
- ✓ Forstå sammenhenger (Syntese)
- ✓ Forstå årsaker og virkninger
- ✓ Forstå prosesser og framgangsmåter
- ✓ Sammenligne og kontrastere noe
- ✓ Forstå begrunnelser for en påstand
- ✓ Løse et problem
(problemlæsningsstrategier)

Vigdis Refsahl, 09 etter Buehl, 2006

Strategisk lesing

Før

1. Sjekke leseformål og tekstens "krav"
2. Velge aktuell lese- og tilnæringsmåte og planlegge relevant strategibruk:

3. Tenke igjennom og **knytte forbindelser** til egne erfaringer og **forkunnskaper**

4. Stille **spørsmål** og søke etter svar

5. **Forutsi** og om mulig **bekreft**e forutsigelsen

6. **Oppklare** uklarheter og fikse problemer

7. Utdype, **visualisere** og "leve seg inn i" ...

8. **Trekke slutninger** om implisitt innhold

9. Søke etter sammenhenger og **oppsummere** hovedmomenter underveis og tilslutt.

Under

10. Reformulere innholdet etter egen forståelse og tenkning

11. Organisere innholdet hensiktsmessig i forhold til *tekst, oppgave og leseformål*

Etter

12. Vurder tekstens innhold, forfatterens intensjoner og bruk av virkemidler

**Palinscar og
Brown, 1984**

4 basis

strategier

ved resiprok

læring:

- ✓ Å stille spørsmål
- ✓ Å gjøre forutsigelser
- ✓ Å oppklare uklarheter
- ✓ Oppsummere hovedinnhold

Jeff Ziers, 2004

6 grunnleggende

lesevaner:

- ✓ Søke etter hovedmomenter
- ✓ Knytte forbindelser til forkunnskaper
- ✓ Trekke slutninger og tenke framover
- ✓ Lage spørsmål og søke svar
- ✓ Lære ordenes betydning
- ✓ Følge med på egen forståelse

Organisering av kunnskap

Overblikk

Ruter eller oppdelinger av tavle og ark

Fritt tankekart

Forstå sammenhenger

Strukturert tankekart (nivåedelt)

Begrepskartet

Styrkenotat og spoletekst (disposisjoner)

Sekvenskart

Kolonnenotater (to eller flere kolonner)

Fortellingsstrukturer

Rammenotater

Tydeliggjøre prosesser og problemløsning

Prosessnotat – for eksempel i matematikk

Problemløsningsnotat

Strukturering av ulike elementer innenfor en
aktuell problemstilling

Ev. andre måter å tegne/skissere elementene på.

Vigdis Refsahl, etter Carol Santa, "Lære å lære".

Organisering av tekstinnhold

Struktur	Formål	Særtrekk	Nøkkelord	Organisering?
Beskrivelse	Fortelle om noe (en ting, en person, et sted, en situasjon)	En hovedting / og de ulike delene som hører med.	<ul style="list-style-type: none"> - er - består av - også - dette - fakta - viktigst - for eksempel 	Tankekart To-kolonne Begrepskart
Rekkefølge Hendelse Mattestykke	Beskrive hvordan ting skjer eller skal gjøres i rekkefølge	En spesielle rekkefølge av hendelser eller trinn	<ul style="list-style-type: none"> - første, andre - da, før, nå - lenge etter - imens - til slutt 	Sekvenskart Prosessnotat
Årsak- virkning	Å forklare hvorfor noe er eller skjer på en bestemt måte	Resonneringer og resultater	<ul style="list-style-type: none"> - slik at - fordi - et resultat av - siden - for å 	Ruter og piler som viser årsaksretning
Argumentere	Overbevise leseren om et bestemt standpunkt	For- og mot-Argumenter hvor en side er foretrekkes	<ul style="list-style-type: none"> - til tross for - det er viktig - derfor - du må forstå - selv om 	Vektskål/balanse
Sammenligne	Finne likheter og forskjeller mellom ting Kontraster	To eller flere ting med noen likheter og noen forskjeller Det kan være fakta om ting, personer, hendelser,	<ul style="list-style-type: none"> - til forskjell fra - i likhet med - kontrast - lignende - men - enten eller - imidlertid - på den ene siden - på den andre siden 	Kolonner Rammer Venddiagram To tankekart
Løse et problem	Presentere et problem og mulige løsninger		<ul style="list-style-type: none"> - hoved-problemet er - en mulig løsning er - derfor osv. 	Problem-løsningsnotat Skisse /Tegning

Strukturell leseforståelse

Sjanger og helhetlig tekststruktur

Kontinuerlige tekster: litteratur, fagtekster, artikler, instruksjoner, oppgaver m.m.

Ikke-kontinuerlige tekster: annonser, kart, tabeller, grafer m.m.

Multiple tekster: IKT, bilder, lyd, tekst, film.

Litterære og språklige virkemidler

Metaforer, dobbel mening og litterær bruk av språk

Språklige måter å strukturere stoff på, spørsmål,

oppramsinger m.m.

Strukturelle virkemidler

Over- og underoverskrifter, avsnitt og punkter

Tekstbokser, oppdelinger av siden m.m.

Pedagogiske virkemidler

Kursiv, uthevninger og understrekninger

Nøkkelord i margin, spørsmål i teksten

Bilder og illustrasjoner

Oppsummeringer m.m..

Fra Carol Santa og Liv Engen. Lære å lære

Organiseringsstrategier og lesing

Mulig arbeidsmåter

Før

- Organisere forkunnskaper i forhold til tema og leseformål
- Finne forfatterens virkemidler og strukturer
- Finne en måte å ordne stoffet på
- Ev. få en ferdig struktur av lærer

Imens

- Forholde seg aktivt til forfatterens strukturer
- Notere inn i egen struktur, ev. justere dette etter behov
- Ev. fylle inn i det skjemaet som lærer har laget
- Søke etter, streke under, notere ned eller oppsummere viktige ting eller hovedmomenter fra teksten,

Etter

- Skrive et tekstsammendrag ut fra en problemstilling
- Omorganisere stoffet etter ny forståelse og anvendelse
- Organisere fagstoff på tvers av ulike kilder og temaer

Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter, 06

Nøkkelord og sammendrag

1. Bestemt fokus for lesingen

2. Se etter strukturer i teksten

- Underoverskrifter eller avsnitt
- Oppramsinger
- Overganger i teksten
- Uthevinger eller markeringer av nøkkelord

3. Organiser hovedmomentene

- Tankekart
- Sekvensnotat
- Kolonnenotat
- Rammenotat

4. Skriv en setning om hvert hovedmoment

- Bestem rekkefølgen
- Lag disposisjon
- Skriv setningene
- Avslutt

Demonstrer for elevene, drøft i fellesskap og la dem arbeide to og to, etter hvert som selvstendig oppgave.

Vigdis Refsahl, 08 etter Santa/Engen om spoletekst og sammendrag

Selvregulering

Generelle læringsstrategier

- ✓ Sette seg mål
- ✓ Motivere seg for innsats
- ✓ Planlegge tidsbruk
- ✓ Sette en standard for seg selv
- ✓ Bruke egne forkunnskaper
- ✓ Velge arbeidsmåter
- ✓ Konsentrere seg og unngå forstyrrelse
- ✓ Gjøre nødvendige justeringer

* Verdier
* Interesse
* Attribusjon

Metakognitive strategier

Kognitive lesestrategier

Huske og
anvende

Utdype forståelse
og oppklare
uklarheter

Organisere og
bearbeide

Forutsetninger for motivasjon

-
- Forventninger om å få til (*selvtillit*)
 - Opplevelse av mening (*indre motivasjon*)
 - Forutsigbarhet (*trygghet og medbestemmelse*)
 - Selvregulering og kontroll (*strategier*)
 - Støtte i læringsprosessen (*felles mestring*)
 - Positiv attribusjon (*egen bekreftelse*)
 - Tilbakemeldinger (*konkrete bekreftelser*)

Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter, 2006

Behavioristiske teorier	Kognitive teorier	Sosio-kulturelle teorier
Perspektiver		
←	---	→
<p>Objektiv kunnskap</p> <p>Kunnskap læres ved systematisk presentasjon av lærestoffet</p> <p style="text-align: center;">Informasjon</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>HUSKE</p> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Gjengi</i></p> <p>Prestasjoner</p>	<p>Konstruert kunnskap</p> <p>Kunnskap konstrueres aktivt av den som lærer</p> <p style="text-align: center;">Informasjon</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <div style="border: 1px dashed black; border-radius: 50%; padding: 10px; text-align: center; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>Konstruere egen kunnskap</p> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Reformulere</i></p> <p>Indre prosesser</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Problemløsning</i> • <i>Forkunnskaper</i> • <i>Forståelse</i> • <i>Metakognisjon</i> • <i>Læringsstrategier</i> 	<p>Sosial kunnskap</p> <p>Kunnskap utvikles og læres innenfor et sosialt arbeids- og læringsfellesskapet</p> <p>Konstruere egen kunnskap via mediering, dialog og samhandling</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Anvende</i></p> <p>Deltakelse</p> <p>Lærerens rolle som</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modellere • Veilede • Støtte • Tilrettelegge
←	↔	→
<p>Produktet</p> <p>Læring evalueres etter produktet, ved hjelp av prøver og tester</p>	<p>Prosesen</p> <p>Læring evalueres etter prosesser forståelse og strategibruk, ved hjelp av mapper, logger og rapporter – egen utvikling</p>	<p>Selvstendighet</p> <p>Læring evalueres etter selvstendighet og internalisert forståelse</p>
<div style="border: 1px dotted gray; padding: 10px; margin: 0 auto; width: fit-content;"> <p style="text-align: center;">Sosial- kognitive læringsteorier</p> </div>		
<p>Vigdis Refsahl, 2005 , etter Olga Dysthes bok: (Dialog, samspel og læring)</p>		

Behaviorisme

Læringsutbyttet er objektivt og målbart

- ✓ Kunnskap kan avgrenses og deles opp
- ✓ Læring skjer ved å "samle opp" kunnskapsbiter
- ✓ Læring kan organiseres sekvensielt og hierarkisk
- ✓ Det må undervises i hvert delmål på veien
- ✓ Forståelsen kommer etterpå
- ✓ Tester underveis og til slutt kan måle læring

Konstruktivisme

Kunnskap konstrueres aktiv av den som læres i et forløp fra enkle til stadig mer komplekse mentale modeller

- ✓ Læring skjer gjennom aktiv reorganisering av gammel og ny informasjon:
-
 - ✓ Assimilasjon: Ny informasjon tolkes ved hjelp av og knyttes opp mot forkunnskaper eller det som tidligere er lært
 - ✓ Akkomodasjon: Det som tidligere er lært reorganiseres på grunn av og i forhold til ny informasjon
- ✓ Metakognisjon er evnen til å tenke om sin egen tenkning,
- ✓ forståelse og læringsprosess.

Strategier er til for å hjelpe en til å forstå og lære bedre i forhold til oppgitte lærings-/eller endringsmål

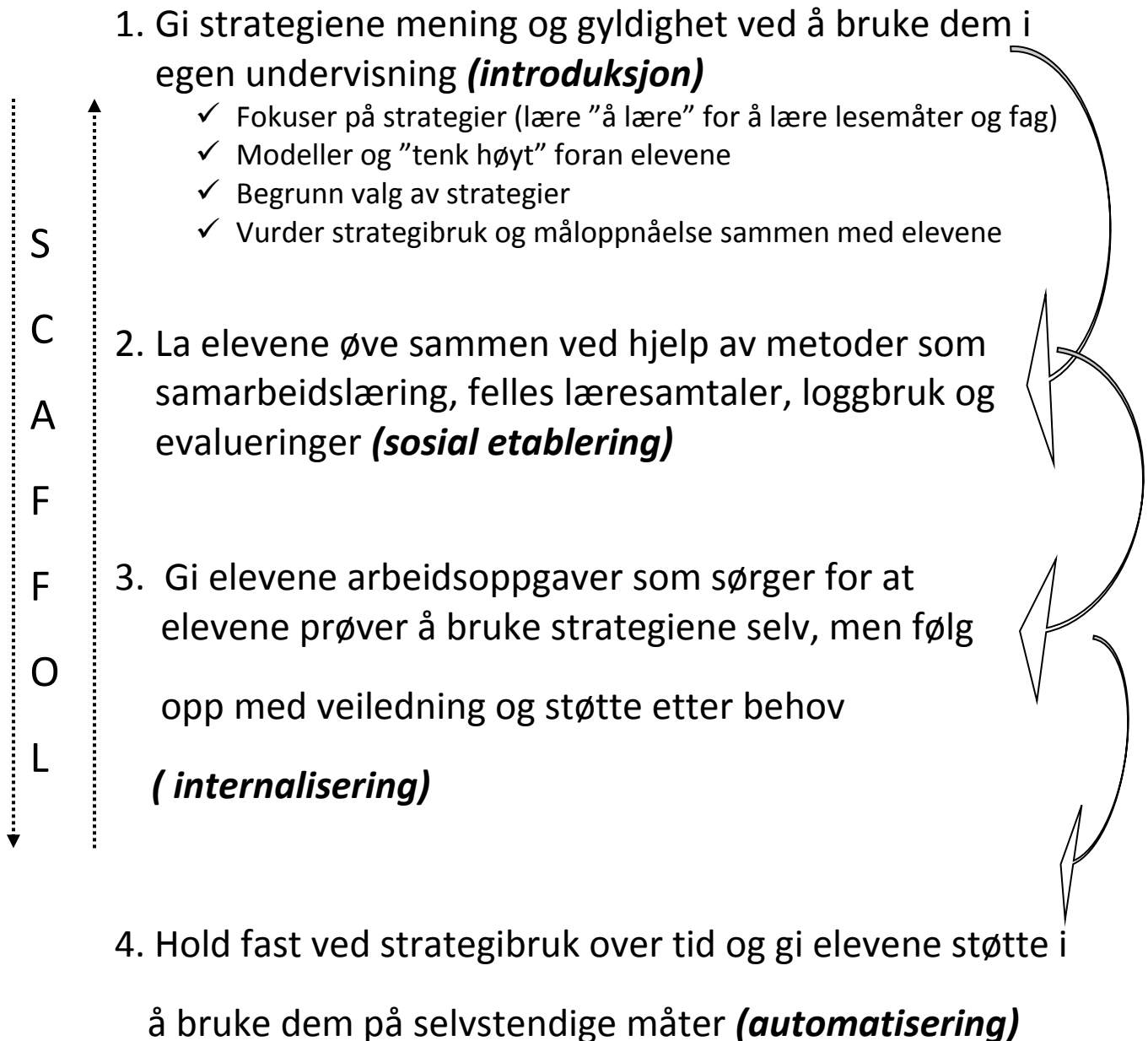
Sosiokulturelt perspektiv

Kunnskap konstrueres gjennom

dialog og samhandling

- ✓ **Læring er grunnleggende sosial** – Det er i læringsmiljøet eller diskurssamfunnet at den enkelte finner begrepene, ideene og teoriene som personen så gjør til sine egne.
- ✓ **Læring er situert** - omgivelsene læringen foregår i, og måten læringen foregår på, er en integrert del av det som læres.
- ✓ **Kunnskap er distribuert** – kunnskap er "ujevnt" fordelt mellom mennesker i et samfunn. Derfor trenger vi hverandre for å lære.
- ✓ **Læring er mediert** – Redskaper vi har tilgang til, hjelper oss til å lære. Vi bruker det i forholdet *språkets funksjon, bruk av personlig støtte til elevene* i undervisning, og mulige *verktøy som tas i bruk*. Den nærmeste utviklingszone, er det mestringsområde der en person nyttegjør seg mediering.
- ✓ **Språket danner grunnlag for forståelse** – språk og begreper strukturerer virkeligheten og dermed vår tenkning .
- ✓ **Læring ved deltakelse i et praksisfellesskap** –Internalisering av innsikt og ferdigheter man lærer ved å delta i et fellesskap.

Mediert læringsprosess

Refsahl, etter sosial-kognitive læringsteorier (Bruner om scaffolding, Vygotsky om "fire trinn", Carol Santa om sosial-konstruktivistisk læringsssyn).

Transaksjonell strategiundervisning

Benchmark School v/Iren Gaskins 1980-2000

Langvarig opplæring i bruk av lese- og læringsstrategier som en naturlig og integrert del av fagopplæringen. Kognitive strategier for lesing og læring inngår i fagene gjennom hele skoleåret.

Strategiene læres gjennom samhandling mellom lærer og elever, tilpasset og justert etter elevenes forutsetninger og initativer.

Mening med faglig innhold og hensiktsmessige strategier skapes av lærer og elever i fellesskap. Det betyr at lærer og elever, som en gruppe, kommer man fram til tolkninger og gode lesemåter.

Stor grad av interaktive dialoger hvor elever ble utfordret til å tenke selv, framfor å produsere riktige svar.

De samme strategiene blir anvendt på tvers av ulike fag.

- Høyttenkning omkring tekstinnhold
- Konstruksjon av visuelle forestillinger
- Oppsummeringer av hovedmomenter
- Forutsigelser på bakgrunn av forkunnskaper
- Vurdering av forutsigelsene og tekstens innhold
- Lage spørsmål til teksten
- Avpasse lesehastighet og lesemåte

Strategiene blir lært gjennom forklaringer, begrunnelser, omfattende modelleringer og gradvis selvstendigjøring av elevene.

Se gjerne hjemmesidene www.benchmarkschool.com

Bevisst læring

1. Fokuser på læringsmålene i forkant av en ny lærings- eller arbeidsperiode

Tenk igjennom både faglige mål (produktmål eller prosessmål) og hvordan arbeidet også skal styrke elevenes læringsstrategier (prosess- eller strategimål)

2. Drøft og begrunn valg av arbeidsmåter og strategibruk sammen med elevene

Drøft arbeidsmåter og bruk av strategier med elevene i forkant av arbeidet og stimuler dem til å følge med på om det de gjør fungerer slik det er tenkt – hjelp dem gjerne til å justere eget arbeid underveis.

3. Evaluer arbeidet /LOGG

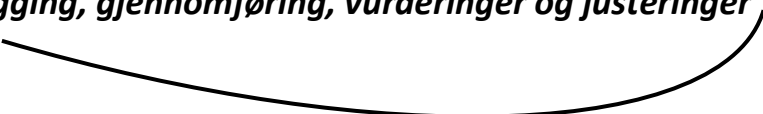
Avslutt hver læringsperiode med en oppsummerende evaluering. Fokuser på sammenhenger mellom innsats, arbeidsmåter, strategibruk og resultater, samt trivsel og læringsmiljø. Bruk varierte former for muntlige og skriftlige logger, og fokuser på gjensidig utbytte av evalueringen. Se dette i sammenheng med skolens bruk av læringsplaner og elevvurderinger.

Gjør det enkelt og funksjonelt !

Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter, 2005

Mål	Arbeidsmåter	LOGG

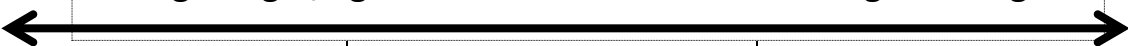
Vigdis Refsahl, Den tre-delte læringsprosessen – Ivar Bråthen om selvregulert læring i tre faser: ***planlegging, gjennomføring, vurderinger og justeringer***

Aktivering av forkunnskaper

Elevene er en ressurs for egen læring

1. Lær elevene å tenke igjennom hva de har erfart, tenkt og lært fra før :
 1. Livserfaringer generelt (kulturelt)
 2. Spesielle erfaringer som er relevant for temaet
 3. Hva som er lært fra før innen for det aktuelle temaet
 4. Hva som er lært i andre fag
2. Ikke fokuser på ev. "feil" på dette stadiet
3. Lære elevene å organisere forkunnskapene
4. Bruk en "Vøl" – struktur for bevisst læring

Vet fra før (start)	Ønsker å lære(mål)	Har lært (resultat)
<p>Dialoger på tvers av kolonnene bevisstgjør elevene hvordan læring foregår, og setter de i stand til å evaluere egen læring</p> 		

Jo mer elevene vet fra før, og jo bedre denne kunnskapen er organisert, jo lettere er det å lese og å tilegne seg ny kunnskap

Spørsmål som pedagogisk metode

Faktaspørsmål

Direkte leseforståelse og tekstkompetanse

Dybdespørsmål

Fortolkende tolkninger og aktiv bruk av egne tanker og refleksjoner - forkunnskaper trekkes aktivt inn

Vurderingsspørsmål:

Om sammenligninger og meninger i forhold til innholdet, forfatterens intensjoner og bruk av virkemidler m.m.

Strategiske spørsmål:

- Om leseformål og planlegging
- Om forkunnskaper og erfaringer
- Om spørsmål som kan stilles til teksten
- Om forutsigelser og forventninger til teksten
- Om strukturer og virkemidler i en tekst
- Om sammenhenger i stoffet
- Om visualiseringer og assosiasjoner
- Om mulige organiseringsmåter
- Om sentrale nøkkelord
- Om oppsummeringer eller reformuleringer

Fra artikkel av Nancy Forhamn om "Crafting Questions that address Comprehension Strategies in content reading" Vigdis Refsahl 08.

Leseforståelse i den «andre leseopplæringen», Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter

Lesing integrert i fagopplæringen

Guthrie 2003

Læringsmålene: Faglige mål integrert med strategier for forståelse, kunnskapskonstruksjon og organisering:

1. Faktakunnskaper i fagene
2. Begreper og begrepssystemer i fagene
3. Strukturer og sammenhenger i fagene
4. Sammenhenger med "*den virkelige verden*"

Leseprosesser : Opplæring og tilpasset veiledning i å bruke

interaktive strategier for forståelse og kontroll

1. Tenke igjennom læringsmål og fokus før lesing
2. Undersøke tekstens struktur
3. Bruke egne forkunnskaper under lesing
4. Forutsi og ha forventninger til tekstinhold
5. Stille spørsmål til teksten
6. Oppklare uklarheter underveis og lære nye ord
7. Finne hovedmomenter i forhold til formålet
8. Oppsummere hovedmomenter

Motivasjon: Tiltak som styrker elevenes interesse for læringsmålet og pågangsmot i forhold til oppgaven

1. Valgmuligheter og egenkontroll innenfor gitte rammer
2. Positiv attribuering under og etter arbeidet
3. Elevsamarbeid for både forståelse og sosial motivasjon

Vigdis Refsahl, etter Guthrie, 03

Direkte leseundervisning

Høytlesing

Introdusere ny tekst, nytt språk og nye utfordringer
 Modeller interesse for innholdet og strategibruk
 Tenk høyt og forklar hva du gjør
 Før en dialog om teksten, innholdet, tolkninger og mulige strategier – tilpasset situasjon og leseformål

Felles lesing

Felles tekst eller storbok - tilpasset elevenes avkodingsnivå
 Introduser og snakk om tekstens kvalitet, leseformål og strategibruk
 Fokuser på leseflyt – les gjerne flere ganger
 Sørg for en gradvis overgang mot mer selvstendig lesing av elevgruppa
 Diskuter hva som er lurt å gjøre før- under og etter lesing
 La elevene utveksle egne tolkninger, tanker og ideer
 Evaluer lesingen sammen med elevene

Veiledet lesing

Lærer forbereder en tilpasset tekst og aktuell leseoppgave
 Forklar grundig hva elevene skal øve seg på hver gang
 Elevene leser høyt i grupper eller enkeltvis
 Lærer veileder elevene i strategibruk og stimulerer dem til å snakke om og drøft både tekst og tolkninger med hverandre
 Evaluer lesingen sammen med elevene

Selvstendig lesing og tekstarbeid

Lærer forbereder en tilpasset tekst og aktuell leseoppgave
 Forklar grundig hva elevene skal øve seg på hver gang
 Elevene bruker strategier og arbeidsmetoder de har lært
 Elevene skriver en leselogg, egenvurdering eller rapport

Fra Lese for livet, New Zealand, 1996

”Tenk høyt” og modellering

Fortell høyt hvordan du tenker om:

- ✓ Innholdet, tekstens kvalitet og leseformål
- ✓ Egne erfaringer og forkunnskaper
- ✓ Paralleller i virkeligheten
- ✓ Spørsmål som kan stilles til teksten
- ✓ Ting som kan komme videre i teksten
- ✓ Implisitt innhold
- ✓ Visualiseringer og utbroderinger
- ✓ oppsummeringer etter hvert og til slutt.

Demonstrer hvordan du **overvåker** egen lesing og

løser problemer som oppstår underveis:

- ✓ leser noe om igjen
- ✓ sjekker både avkoding og forståelse
- ✓ leser videre
- ✓ stiller nye spørsmål

Organiserer og **anvender** innholdet videre

Fra Zievs, 2006

Felles høytlesing og modellering

1. Introduser teksten og eventuell strategi som elevene skal lære.
2. Forklar nye og vanskelig ord som kommer i teksten
3. Aktiver forkunnskap og diskuter litt med elevene før teksten leses
4. Les teksten rolig, med tydelig uttale og prosodi
5. Stopp opp *av og til* og ”tenk høyt” –bruk strategien elevene skal lære.
6. Diskuter innholdet med elevene etter at teksten er lest
7. Evaluer teksten sammen med elevene - fokuser på opplevelsen og snakk om strategien.

Veiledet lesing

1. Bli enige om lesemåter og strategibruk før lesing - aktiver forkunnskaper i gruppa.
2. Gjennomgå tekstens krav og formål med lesingen før de begynner å lese en og en.
3. Tilpass og grader hjelp og støtte til hver enkelt elev, både med tanke på leseteknikk og strategibruk, kun korte stopp underveis. Kombinerer med modellering om det trengs – se også resiprok leseundervisning.
4. Drøft i gruppa etterpå om hvordan teksten kan tolkes og hvordan strategiene fungerer som hjelp til å oppnå leseformålet.

Selvstendig lesing

Lærerens rolle

Bestemm hva læreren skal gjøre, ev. hjelpe til med på forhånd

Å utforske språket

Bygg opp et ordforråd elevene kan diskutere tekst og tekstinhold med

”Diskusjonsspråket” består av begrepssystemer, verb og språklige uttrykk

som kan brukes til å beskrive ting, sammenligne og diskutere med.

Å tenke kritisk

Tren elevene å stille kritiske spørsmål til innholdet, forfatterens

intensjoner, kompetanse og bruk av virkemidler . La elevene gjøre rede

for egne tolkninger og meninger om innholdet

Å bearbeide informasjonen

Sørg for at elevene kan reformulere (bruke egne ord) , snakke om

innholdet, og alle helst omorganisere det på en annen måte enn det

forfatteren har gjort. Dette kan kombineres med bruk av tankekart,

tegninger, skisser eller andre måter å ordne stoffet på.

Fra New Zealand, 1996

Selvstendig lesing

1. Varier tekstsjangre og leseformål
2. Bruk ulike tilbakemeldingsmåter som logger, sammendrag, bokrapporter m.m.
3. Tydeliggjør hva de skal gjøre
”før – under – og etter” lesing:
 - * Punkter i et arbeidsprogram
 - * Leseskjema eller novelleskjema
 - * leselogg eller responslogg
 - * Påstand-bevis
 - * fakta – tolkningskjema
4. Kombiner med samarbeidslæring, skriveopplæring og skriveoppgaver

Tekstarbeid i grupper

Diallogger og responslogger

Elevene leser og gir hverandre responser på det de har lest, gjennom små tekster, tegninger eller på andre måter.

La dem sammenligne og snakke om ulike tolkninger.

Carola santa og Liv Engen: "Lære å lære"

Elevene lager spørsmål til hverandre fra tekster

FoSS = forholdet mellom spørsmål og svar

/ teksten

/ hodet

<p>Enkle faktaspørsmål</p> <p><i>Finner svaret ett sted</i></p>	<p>Fortolkende spørsmål</p> <p><i>Leseren må slutte seg til svaret ved å bruke egne forkunnskaper og ideer.</i></p>
<p>Omfattende faktaspørsmål</p> <p><i>Svaret står flere steder</i></p>	<p>Kritisk spørsmål</p> <p><i>Leseren tenker helt selv</i></p>

Carola Santa og Liv Engen: "Lære å lære"

Fra Zievs,06

Rollekort i gruppearbeid

fra ” Bok i bruk”

OPPLYSEREN: Beskriver et avsnitt som skaper bilde i hodet

KOBLEREN: Finner noe i teksten som minner om noe han/hun har sett, opplevd selv eller hørt om fra før

ORDKUNSTNER: Finner ord som er nye, vanskelige eller viktige

AVSNITTGUIDE: Finner at avsnitt han/hun ønsker å fremheve

REGISSØR: Stiller spørsmål som hjelper gruppa i gang med diskusjon: hva, hvem, hvordan, hvorfor

Rollekort kan lastes ned fra internett, www.lesesenteret.no

Visualiseringer

Utdyping av tekstinnhold

Mentale bilder på grunnlag av hukommelse av hvordan ting ser ut, pleier å være eller oppleves ("skjemaer").

Dette kan inkludere stemninger, følelser, lukter og lyder.

Visualisering er et verktøy for å trekke ut essensen i en tekst og bygge videre på innholdet ved å sette dem inn i tidligere skjemaer. Gammel og ny informasjon danner nye helheter – noen ganger en "indre film"

Organisering av tekstinnhold ("mindmaps")

Visualiseringer trekker ut det viktigste og setter de ulike elementene inn i en sammenheng – "det mentale bildet".

I fagtekster kan dette brukes strategisk ved at visuelle strukturer eller skjemaer hjelper en elev til å sette ting inn i bestemte faglige sammenhenger, som deler i en helhet, i rekkefølge, i nivåer eller opp mot hverandre på ulike måter.

Visuelle strukturer på tavle eller papir blir til indre tenkemåter – det er lettere å tenke på og huske noe når man kan se det for seg

Zwiers,06